

RICHARD DAWKINS

Illusionen om Gud

Översättning av Margareta Eklöf

fri tanke

Innehåll

Förläggarens förord	11
Introduktion	15
Förord	26
1 En djupt religiös icke-troende	35
Välförtjänt respekt	35
Oförtjänt respekt	46
2 Gudshypotesen	57
Polyteism	59
Monoteism	65
Sekularismen, grundlagsfäderna och Amerikas religion	67
Agnosticismens fattigdom	76
Kan vetenskapen kullkasta gudshypotesen?	86
Det stora böneexperimentet.....	94
Evolutionismens undfallande variant	100
Små gröna gubbar.....	104
3 Bevis för Guds existens	111
Thomas av Aquinos »bevis«	111
Det ontologiska beviset och andra a priori-bevis	115
Beviset byggt på skönhet	121
Beviset byggt på personlig »erfarenhet«	123
Beviset byggt på Bibeln	129
Beviset hämtat från beundrade troende vetenskapsmän	136
Pascals vad	144

Bayesianska bevis	146
4 Varför det med största sannolikhet inte finns någon Gud	151
Den ultimata Boeing 747	151
Det naturliga urvalet och medvetenheten	154
En komplexitet som inte kan reduceras	159
Alla dessa luckor	167
Den antropiska principen: Planetversionen	178
Den antropiska principen: Den kosmologiska versionen	187
Ett mellanspel i Cambridge	199
5 Religionens rötter	209
Det darwinistiska imperativet	209
Direkta fördelar med religionen	214
Gruppsektion	218
Religionen som en biprodukt av något annat	221
Psykologiskt preparerad för religionen	230
Träd varligt, för du trampar på mina memor	244
Cargokulter	257
6 Moralens rötter: Varför är vi goda?	264
Har vårt sinne för moral ett darwinistiskt ursprung?	269
En fallstudie av moralens rötter	279
Varför vara god om det inte finns någon Gud?	284
7 Den »goda« boken och den föränderliga moraliska tidsandan	294
Gamla testamentet	295
Är Nya testamentet bättre då?	311
Älska din nästa	316
Den moraliska tidsandan	327
Hitler och Stalin då? De var ju ateister?	338

8	Vad är det för fel med religion? Varför all denna fientlighet	348
	Fundamentalismen och undergrävandet av vetenskapen	350
	Absolutismens mörka sida	355
	Tron och homosexualiteten	359
	Tron och människolivets helgd	362
	Det falska Beethovenargumentet	370
	Hur »moderation« i tron ger upphov till fanatism	375
9	Barndom, övergrepp och flykten från religionen	384
	Fysisk och psykisk misshandel	390
	Till barnens försvar	402
	En skolskandal	408
	Medvetenheten igen	416
	Religionsundervisning som en del av den litterära kulturen ...	420
10	En välbehövlig lucka?	425
	Binker	426
	Tröst	432
	Inspiration	443
	Alla burkors moder	445
	Litteratur	461
	Register	471
	Noter	478

En djupt religiös icke-troende

Jag försöker inte föreställa mig en personlig Gud.

Det räcker med att man står i bävan inför världens uppbyggnad,
i den mån våra bristfälliga sinnen duger till att uppskatta den.

Albert Einstein

Välförtjänt respekt

Pojken låg framstupa i gräset med hakan vilande på händerna. Plötsligt blev han häftigt medveten om de hoptrasslade stjälkarna och rötterna, en skog i mikrokosmos, en förvandlad värld av myror och skalbaggar och miljarder jordbakterier – som han inte kan ha känt till i detalj där han låg – som tyst och osynligt lagrade mikroverldens livsmedel. Plötsligt tycktes gräsmattans mikroverld svälla och förenas med universum och med pojkens hänryckta själ. Han tolkade upplevelsen i religiösa termer och till sist gjorde den honom till präst. Han prästvigdes i den anglikanska kyrkan och blev kaplan vid min skola, en lärare som jag tyckte mycket om. Det är tack vare hyggliga, liberala präster som han som ingen någonsin kan

påstå att jag blev pådyvld religionen mot min vilja.*

I en annan tid och på en annan plats kunde den pojken ha varit jag själv under stjärnhimlen, bländad av Orion, Cassiopeia och Stora Björn, rörd till tårar av Vintergatans tysta musik, yr av nattdofterna av frangipani och trumpetblommor i en trädgård i Afrika. Varför samma känslöstämning förde min kaplan åt ena hållet och mig åt det andra är inte lätt att svara på. En kvasimystisk reaktion på naturen och universum är vanlig bland vetenskapsmän och rationalister. Den har ingenting med tro på det övernaturliga att göra. Åtminstone som pojke kände min kaplan troligen inte till de sista raderna i *Om arternas uppkomst* (och det gjorde inte jag heller) – det berömda avsnittet om »den insnärjda flodbanken«, »med fåglar som sjunger i buskarna, med olika insekter som pilar omkring och med maskar som krälar genom den fuktiga jorden«. Om han hade gjort det skulle han säkerligen ha identifierat sig med den, och i stället för att gå i kyrkans tjänst hade han kanske kommit fram till Darwins uppfattning, att allt har »skapats av lagar som verkar omkring oss«:

Direkt ur naturens krig, ur svält och död, uppkommer således
det mest upphöjda ting vi kan föreställa oss, nämligen alstrandet

* På lektionerna roade vi oss med att locka bort honom från undervisningen i kristendomskunskap till spännande historier om jaktplanskommandot och piloterna i slaget om Storbritannien. Han hade gjort krigstjänst i RAF och det var med ett igenkännande leende, och med något av den tillgivenhet som jag alltjämt hyser för den anglikanska kyrkan (i varje fall jämfört med konkurrenterna), som jag längre fram läste John Betjemans dikt:

Our padre is an old sky pilot,
Severely now they've clipped his wings,
But still the flagstaff in the Rect'ry garden
Points to Higher Things ...

av de högre djuren. Det ligger något storvulet i denna syn på livet, som med sina många olika krafter från början fått ande i några få former eller en enda, och i att från en så enkel början de vackraste och underbaraste former i oräkneligt antal har utvecklats och alltså utvecklas, medan denna planet har fortsatt att kretsa vidare i enlighet med gravitationens orubbliga lagar.

I *Pale Blue Dot* skriver Carl Sagan:

Hur kommer det sig att knappast någon större religion har betraktat vetenskapen och dragit slutsatsen: »Detta är bättre än vi trodde! Universum är mycket större än våra profeter sade, ståtligare, elegantare, mer raffinerat«? I stället säger de: »Nej, nej, nej! Min gud är en liten gud, och jag vill att han ska fortsätta att vara liten.« En religion, gammal eller ny, som underströk universums storslagenhet sådan den moderna vetenskapen har visat den för oss, skulle kunna locka fram reserver av vördnad och bävan som de konventionella trosriktningarna knappast har rört.

Alla Sagens böcker snuddar vid nervändarna på det transcendentala mirakel som religionen har monopoliserat under gångna århundraden. Mina egna böcker strävar efter samma sak. Följaktligen beskrivs jag ofta som en djupt religiös människa. En amerikansk student berättade för mig i ett brev att hon hade frågat sin professor om han hade någon åsikt om mig. »Javisst«, svarade han. »Han är säker på att vetenskapen är oförenlig med religionen, men han blir rent extatisk över naturen och universum. Enligt min mening är det religion!« Men är »religion« det rätta ordet? Jag tycker inte det. Nobelpristagaren i fysik Steven Weinberg (som är ateist) formulerade tanken bättre än någon annan i *Dreams of a Final Theory*:

Somliga har åsikter om Gud som är så breda och flexibla att de ofrånkomligen finner Gud var de än letar efter honom. Man hör ofta uttalanden som »Gud är det yttersta« eller »Gud är vår bättre natur« eller »Gud är universum«. Precis som alla andra ord kan vi ge ordet »Gud« vilken innebörd vi vill. Om man har lust att säga att »Gud är energi« finner man Gud i ett stycke kol.

Weinberg har rätt i att ordet Gud bör användas så som människor i allmänhet har uppfattat det, om det inte ska bli totalt meningslöst: som beteckning på en övernaturlig skapare som är »ett passande föremål för vår dyrkan«.

Mycken olycklig förvirring orsakas av att man inte skiljer mellan vad som kan kallas för einsteinsk religion och övernaturlig religion. Ibland tog Einstein Guds namn i munnen (det är han inte ensam om bland ateistiska vetenskapsmän), och det gav upphov till missförstånd hos motsidans anhängare som ivrigt grep chansen att missförstå en så lysande tänkare och föra in honom i sitt eget stall. Den dramatiska avslutningen på Stephen Hawkings *Kosmos: en kort historik* är notoriskt misstolkad (formulerade Hawkings den på pin kiv?)*. Den har föranlett många att tro, naturligtvis felaktigt, att Hawking är religiös. I sin bok *The Sacred Depths of Nature* låter cellbiologen Ursula Goodenough mer religiös än Hawking och Einstein. Hon älskar kyrkor, moskéer och tempel, och mängder av formuleringar i texten ropar på att ryckas ur sitt sammanhang och användas som ammunition för övernaturlig religion. Hon kallar sig till och med för en »religiös naturalist«. Men om man läser boken noggrant ser man att hon verkligen är en lika ståndaktig ateist som jag.

* »Om vi finner svaret [på frågan varför vi och universum finns till] skulle det vara det mänskliga förnuftets slutgiltiga triumf, ty då skulle vi veta hur Gud tänker.«